

Sygn. akt I CSK 321/08

POSTANOWIENIE

Dnia 11 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku I.W.

przy uczestnictwie Miasta W.

o stwierdzenie nabycia spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 marca 2009 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 15 stycznia 2008 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 29 czerwca 2007 r. stwierdził, że spadek po H.K. zmarłej w dniu 13 października 2006 r. w W., ostatnio zamieszkałej w W. przy ul. S., na podstawie ustawy nabyło Miasto W. w całości.

W stanie faktycznym sprawy H.K. w chwili śmierci była osobą rozwiedzioną i nie miała żadnych dzieci. Posiadała jedną siostrę, która zmarła przed nią jako bezdzietna wdowa. Sąd Rejonowy ustalił, że w skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne.

W dniu 10 października 2006 r. H.K. w obecności świadków J.B., E.R., M.W. oświadczyła swoją ostatnią wolę J.B., która ją spisała. Po przeczytaniu spisanej ostatniej woli H.K. podpisała ją wraz ze świadkami.

Sąd Rejonowy uznał, że spisany przez osobę trzecią testament i opatrzony jedynie podpisem spadkodawczyni nie mógł być uznany za testament własnoręczny w rozumieniu art. 949 § 1 k.c.

W ocenie Sądu Rejonowego złożone przez H.K. oświadczenie woli nie może również zostać uznane za skuteczny testament ustny, gdyż jego ważność, w myśl art. 952 § 1 k.c., uzależniona jest od spełnienia dwóch warunków, pierwszy polega na złożeniu przez testatora oświadczenia w obecności co najmniej trzech świadków, drugi zaś dotyczy istnienia obawy rychłej śmierci spadkodawcy, albo istnienia szczególnych okoliczności, w wyniku których zachowanie zwykłej formy nie było możliwe. Jakkolwiek spełnienie pierwszego z warunków nie budziło wątpliwości, to jednak w braku podstaw do uznania, że zachodziły przesłanki pozwalające na stwierdzenie wystąpienia drugiego ze wskazanych warunków, przedmiotowe oświadczenie woli nie mogło być potraktowane, jako ważny testament ustny. Sąd Rejonowy ustalił bowiem, że H.K. w dacie oświadczenia swej ostatniej woli, tj. w dniu 10 października 2006 r., nie była osobą chorą ani niedołężną, zaś z zeznań świadków wynika, że nie zachodziła obawa rychłej śmierci spadkodawczyni. W ocenie Sądu podstawy uznania takiej obawy nie może

stanowić stwierdzenie świadka testamentu E.R., że H.K. miała świadomość swego wieku i chciała uregulować kwestie spadkowe jak najszybciej.

Postanowieniem z dnia 15 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawczynie I.W. Podzielił w całości ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy oraz ocenę prawną tych ustaleń. Wskazał, że pojęcie obawy rychłej śmierci powinno być rozumiane ściśle. Sam fakt śmierci spadkodawcy, w krótkim czasie po sporządzeniu testamentu nie jest wystarczający do stwierdzenia istnienia obawy rychłej śmierci w chwili jego sporządzania. Podkreślił ponadto, że obawa rychłej śmierci, aby mogła uzasadniać skorzystanie z formy testamentu ustnego, musi być uzasadniona okolicznościami obiektywnymi.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego, pełnomocnik wnioskodawczynie zarzucił naruszenie art. 952 §1 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

W konkluzji wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sytuacji, w której skarżący nie zarzuca, jak w przedmiotowej sprawie, naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, dla oceny trafności zarzutu naruszenia prawa materialnego miarodajny jest stan faktyczny przyjęty za podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia.

W przedmiotowej sprawie pełnomocnik wnioskodawczynie zarzucił jedynie naruszenie art. 952 §1 k.c., przez uznanie, że testament z dnia 10 października 2006 r. nie spełnia wymogów niezbędnych dla ważności testamentu ustnego przewidzianego w tym przepisie.

Zgodnie z treścią art. 952 § 1 k.c. jeżeli istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub utrudnione, spadkodawca może oświadczyć ostatnią wolę ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków.

Obawa rychłej śmierci spadkodawcy, podobnie jak szczególne okoliczności uniemożliwiające lub znacznie utrudniające sporządzenie testamentu zwykłego, to samodzielna przesłanka skutecznego sporządzenia testamentu szczególnego.

W orzecznictwie brak jednolitości stanowiska, co do kryteriów oceny stanu obawy, a więc czy wystarcza subiektywne odczucie spadkodawcy (kryterium subiektywne), czy też obawa ta musi wynikać z obiektywnych okoliczności (kryterium obiektywne). W judykaturze zdecydowanie przeważa jednak pogląd, że przesłanka istnienia obawy rychłej śmierci jest spełniona, gdy subiektywne przekonanie spadkodawcy, że wkrótce umrze, oparte jest na obiektywnych okolicznościach je uzasadniających (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 328/02 i z dnia 8 lutego 2006 r. II CSK 128/05, niepubl.).

Każdy człowiek bowiem żyje przecież w mniej lub bardziej intensywnej obawie śmierci, której, lub jej nasilenia spadkodawca w ogóle nie musi uzewnętrzniać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2000 r., I CKN 408/98). Obawa rychłej śmierci, jako podstawa sporządzenia testamentu ustnego, nie oznacza lęku, czy strachu przed śmiercią odczuwanego przez spadkodawcę.

W przedmiotowej sprawie można dopatrzeć się jedynie przecucia testatorki swej śmierci, skoro zgon nastąpił trzy dni po sporządzeniu testamentu, z ustaleń bowiem jednoznacznie wynika, że przed sporządzeniem testamentu nie nastąpiło pogorszenie się stanu zdrowia spadkodawczyni.

Ujawnione okoliczności dotyczące przebywania zmarłej w okresie okupacji w obozie koncentracyjnym, unikania lub wręcz bania się kontaktów z lekarzami, a nawet odmówienia pozostania w szpitalu wbrew zaleceni lekarza, mogłyby być rozważane, gdyby skarżąca skargę kasacyjną oparła na podstawie naruszenia prawa procesowego. W tym stanie rzeczy prawidłowość tych ustaleń pozostawała poza sferą dopuszczalnej kontroli kasacyjnej.

Wychodząc zatem z tych założeń stwierdzić należy, że ustalony przez Sąd Okręgowy stan faktyczny dotyczący braku ważności testamentu, został prawidłowo oceniony w świetle art. 952 § 1 k.c.

Z tych względów skarga kasacyjna uległa oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

